

Марчук В. В.

аспірант

Київський університет інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ БОРОТЬБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Україна є правова та демократична держава. Відповідно всі сфери суспільного життя тим більше діяльність публічної адміністрації має базуватися на принципі верховенства права. У сфері публічного адміністрування боротьби з організованою злочинністю цей принцип набуває підвищеною значення. Адже, суб'єкти владних повноважень які здійснюють цю діяльність мають бути взірцем стосовно дотримання норм права, одночасно забезпечувати ефективні результати щодо попередження, пресікання на створення умов для притягнення до кримінальної відповідальності, які підозрюються у скоєнні злочинів у складі організованих злочинних груп.

Проте принцип верховенства права не є догматичною філософсько-правовою конструкцією. Будучи фундаментальним щодо верховенства прав і свобод людини і громадянина, одночасно він розвивається реагуючи на виклики суспільства, та має певну специфіку в різних галузях та сферах суспільного життя.

Огляд останніх досліджень і публікацій. До проблеми публічного адміністрування боротьби з організованою злочинністю в Україні звертались вчені правники А. Бова, І. Бородін, М. Гузела, О. Дніпров, Г. Жаровська, О. Іщенко, В. Калиновський, О. Кваша, В. Ковальсткий, О. Користін, М. Корнієнко, Д. Лазарєв, К. Марисюк, І. Марків, А. О. Максименко, Мельниченко, О. Несімко, І. Пшеничний, Є. Скулиш, Ю. Сорочик, Е. Федосов, Т. Чернадчук, С. Черних та ін. Проте, безпо-

середньо суспільні відносини сфери предмету нашого дослідження вони не аналізували. Їх наукові пошуки були зосереджені на більш загальних, спеціальних чи суміжних викликах.

Мета статті полягає в тому щоб на основі теорії права, філософії права, теорії адміністративного права та діючого законодавства узагальнити об'єктивно сутність принципу верховенства права у сфері публічного адміністрування боротьби з організованою злочинністю в Україні.

Виклад основних положень. Верховенство права в житті суспільства та держави вимагає правової регламентації найважливіших сфер діяльності суспільства, які об'єктивно потребують регулювання правом, відповідності змісту закону ідеї права, гуманізму та справедливості [1, с. 54]. Принцип верховенства права є важливим для забезпечення того, щоб особи, які звинувачуються в скоєнні злочинів в складі організованої злочинної групи мають отримувати належної якості запобіжні заходи та справедливе неупереджене судочинство [2]. Одночасно, дотримуючись принципу верховенства права суб'єкти публічної адміністрації та правоохоронні органи у своїх зусиллях по боротьбі з організованою злочинністю, зобов'язані забезпечити безпеку та недоторканість осіб які постраждали від злочинів скоєних в складі організованої злочинних груп, свідків, експертів, перекладачів, суддів та інших осіб [3].

В цьому аспекті повністю слід погодитися з М. Гузела, та О. Несімко, що в засаді

верховенства права проявляється вимога процесуальної неупередженості, яка формально зв'язана із раціональними й розумними обмеженнями, встановленими законом. Дотримуючись одночасно вимог верховенства права й законності, у основі кожної процесуальної дії повинно бути не лише формальне виконання законодавчого припису. Тут мова йде про принципово нове ставлення вимог законодавства до реалізації учасниками процесуальної діяльності, спрямованої на дотримання прав і свобод людини, що в результаті забезпечує належну правову процедуру. Інакше кажучи, реалізація засади верховенства права є певним “нейтралізатором несправедливого закону” в конкретній ситуації кримінального провадження щодо дотримання прав і свобод людини. Одночасно є інший аспект взаємодії цих засад: на належну правову процедуру не повинні впливати жодні міркування неправового характеру, а також будь-які фактори, що не стосуються справедливості або розумності юридичних вимог за умов пред'явлення підозри або висунення обвинувачення, навіть якщо такі висувуються на захист права чи закону [4].

Враховуючи вище наведенні данні, можемо на основі дедуктивного методу виділити, принцип справедливості як провідної складової принципу верховенства права щодо публічного адміністрування боротьби з організованою злочинністю. На думку професора І. Бородіна у демократичній державі право і свобода кожного громадянина є єдиною суспільною цінністю. Одним із першочергових завдань державної політики має бути досягнення справедливості в усіх сферах суспільного життя, а її реалізація потребує наукового пізнання складного поняття справедливості та унікальних способів її прояву в різних сферах суспільного життя. Вчений трактує принцип справедливості як складову принципу верховенства права як ті які повинні бути захищені комплексом організаційних, економічних, політичних, соціальних і правових гарантій, які гарантують:

народний суверенітет; повсюдний розвиток здатності суспільства до самоврядування; ефективність діяльності державних службовців; недопущення надмірної концентрації влади в одній гілці влади; справжній шлях звернення громадян та інших юридичних осіб за захистом. відповідальність усіх посадових осіб за поведінку між громадянами. Принцип справедливості є важливою складовою принципу верховенства права в контексті державного управління боротьбою з організованою злочинністю. Цей принцип стверджує, що з особами слід поводитись справедливо та однаково згідно із законом, а рішення щодо їхніх справ мають ґрунтуватися на надійних та неупереджених доказах [5].

На наш погляд, непересічним є Рішення Конституційного суду України у Справі № 1-33 від 2 листопада 2004 р. В якому зокрема визначено, що відповідно до частини першої статті 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України. Таке розуміння права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи. Справедливість – одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимі-

рів права. Зазвичай справедливість розглядають як властивість права, виражену, зокрема, в рівному юридичному масштабі поведінки й у пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню [6].

У контексті боротьби з організованою злочинністю принцип справедливості має важливе значення для забезпечення того, щоб особам, які звинувачуються в причетності до неї було забезпечено справедливий і неупереджений судовий процес. Адже держава в особі правоохоронних органів та інших суб'єктів владних повноважень не може діяти протизаконно, навіть по відношенню до такої категорії осіб. Не можна боротися з організованою злочинністю їх методами. Є не припустимим щоб суб'єкти владних повноважень при здійсненні боротьби з організованою злочинністю зпускалися до їх рівня. Це включає право осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів у складі організованих злочинних груп на юридичне представництво, право на захист і право постати перед легитимним справедливим і неупередженим судом на основі зібраних в ході попереднього слідства допустимих доказів. Дотримуючись принципу справедливості, суб'єкти владних повноважень, які здійснюють публічне адміністрування в аналізованій сфері мають забезпечити захист прав осіб, а також забезпечити справедливість і ефективність правової системи на усіх стадіях боротьби з організованою злочинністю, не залежно від того, здійснюється це на основі реалізації норм адміністративного чи кримінального права та відповідних процесів.

Принцип справедливості є важливим для забезпечення відповідальності самих суб'єктів владних повноважень, які здійснюють публічне адміністрування боротьби з організованою злочинністю. У випадку прямого порушення чинного законодавства.

Загалом, принцип справедливості є провідним компонентом принципу верховенства права в публічному адмініструванні боротьби з організованою злочинністю. Він має головне значення з'ясування об'єктивних

фактів, позбавлення упередження при поводженні з усіма суб'єктами адміністративного та кримінального провадження, в тому числі щодо осіб, які підозрюються у скоєнні злочинів у складі організованих злочинних груп.

На додаток до захисту прав і забезпечення справедливого ставлення до осіб, які звинувачуються в участі в організованій злочинності, принцип справедливості також вимагає, щоб адміністративні органи працювали над запобіганням і усуненням несправедливості, яка може бути вчинена цими злочинними групами. Це може включати надання підтримки та допомоги жертвам організованої злочинності, а також роботу з ліквідації злочинних мереж, які займаються такою діяльністю, як торгівля людьми, торгівля наркотиками та іншою незаконною діяльністю у складі організованих груп.

Принцип справедливості також вимагає від адміністративних органів які здійснюють публічне адміністрування вжити заходів для усунення основних причин організованої злочинності, таких як бідність, нерівність і відсутність доступу до освіти та економічних можливостей. Вирішуючи ці основні проблеми, суб'єкти владних повноважень, які здійснюють публічне адміністрування можуть допомогти запобігти зростанню та поширенню організованої злочинності та створити більш справедливе суспільство.

По іншому, принцип справедливості вимагає, щоб суб'єкти публічної адміністрації, які здійснюють публічне адміністрування були підзвітними у своїх діях, і щоб вони несли відповідальність за будь-яку несправедливість або зловживання владою, які вони вчинили. Це допомагає переконатися, що суб'єкти владних повноважень, які здійснюють публічне адміністрування діють в найкращих інтересах громадськості та не займаються незаконною чи неетичною діяльністю.

Отже, принцип справедливості є провідною складовою принципу верховенства права у публічному адмініструванні боротьби з організованою злочинністю. Він має головне

значення для об'єктивізації фактів при поводженні з усіма суб'єктами адміністративного та кримінального провадження, в тому числі з особами, які підозрюються у скоєнні злочинів у складі організованих злочинних груп.

Принцип законності є невідомою складовою принципу верховенства права. Він вимагає, щоб усі посадові (службові) особи, організації та їх підрозділи, включаючи правоохоронні органи, діяли в межах закону. Це означає, що вони повинні дотримуватися всіх відповідних законів і правил і не повинні займатися діяльністю, яка виходить за їх межі або порушує невідомі права людей. Верховенство права є основою законності, тобто закон, не повинний суперечити йому.

У контексті публічного адміністрування боротьби з організованою злочинністю принцип законності має важливе значення для вивірення адміністративних та кримінально-процесуальних дій суб'єктів владних повноважень. Це включає виважене використання заходів та засобів виявлення та збору розвідувальної інформації, застосування запобіжних засобів, досудового та судового переслідування осіб, підозрюваних у причетності до організованої злочинності, а також конфіскацію активів і майна, пов'язаних із цією злочинною діяльністю.

На думку професора В. Галуцького в межах принципу законності суб'єкти публічної адміністрації зобов'язані діяти виключно відповідно до другої формули правового регулювання «забороняється все, крім того, що прямо дозволено законом», яка відображена у статті 6 Конституції України: «Усе заборонено, за винятком того, що прямо заборонено законом». Відповідно до статті 19: «Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України». «Органи законодавчої, виконавчої і судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України». Суворе дотримання суб'єктами публічної

адміністрації встановлених законодавством адміністративних процедур. Використання органами виконавчої влади і місцевого самоврядування всіх законних засобів для забезпечення попередження і припинення протиправних посягань на права, свободи і законні суспільні інтереси громадян і юридичних осіб, невідворотного притягнення порушників до відповідальності [7].

Отже, принцип законності є невідомою складовою принципу верховенства права у сфері публічного адміністрування боротьбою з організованою злочинністю. Він має головне значення для забезпечення того, щоб усі посадові (службові) особи, організації та їх підрозділи, залучені до цих зусиль, діяли виключно в межах встановленого законодавства.

Висновки. Отже принцип верховенства права у сфері публічного адміністрування боротьби з організованою злочинністю характеризується, поряд із загальними філософсько-правовими засадами наступними специфічними особливостями. Суб'єкти владних повноважень, які здійснюють публічне адміністрування повинні поважати та захищати права та свободи у своїх зусиллях по боротьбі з організованою злочинністю. Справедливим є й те, що законодавство та закон не завжди тотожні, а нормативно-правові акти, які порушують не відчужувані права і свободи людини, є неправовими, та такими, що не підлягають виконанню. Це означає, що суб'єкти владних повноважень, які здійснюють публічне адміністрування у сфері боротьби з організованою злочинністю повинні діяти виважено, щоб гарантувати, що їхні дії не порушують права та свободи осіб. Законодавство, яке ґрунтується на теорії природного права, вважається таким, що підлягає беззаперечному виконанню, а невиконання може каратися. Суб'єкти які здійснюють публічне адміністрування повинні дотримуватися закону і повинні нести відповідальність, якщо вони самі під час здійснення своїх службових повноважень порушують чинне законодавство України чи не відчужувані права людини.

Анотація

В статті з'ясовано сутність специфічних особливостей принципу верховенства права при здійсненні публічного адміністрування боротьби з організованою злочинністю в Україні. Узагальнено що, принцип верховенства права у сфері публічного адміністрування боротьби з організованою злочинністю характеризується, поряд із загальними філософсько-правовими засадами наступними специфічними особливостями. Суб'єкти владних повноважень, які здійснюють публічне адміністрування повинні поважати та захищати права та свободи у своїх зусиллях по боротьбі з організованою злочинністю. Справедливим є й те, що законодавство та закон не завжди тотожні, а нормативно-правові акти, які порушують не відчужувані права і свободи людини, є неправовими, та такими, що не підлягають виконанню. Це означає, що суб'єкти владних повноважень, які здійснюють публічне адміністрування у сфері боротьби з організованою злочинністю повинні діяти виважено, щоб гарантувати, що їхні дії не порушують права та свободи осіб. Законодавство, яке ґрунтується на теорії природного права, вважається таким, що підлягає беззаперечному виконанню, а невиконання може каратися. Суб'єкти які здійснюють публічне адміністрування повинні дотримуватися закону і повинні нести відповідальність, якщо вони самі під час здійснення своїх службових повноважень порушують чинне законодавства України чи не відчужувані права людини. Принцип справедливості є провідною складовою принципу верховенства права у публічному адмініструванні боротьби з організованою злочинністю. Він має головне значення для об'єктивізації фактів, при поводженні з усіма суб'єктами адміністративного та кримінального провадження, в тому числі з особами, які підозрюються у скоєнні злочинів у складі організованих злочинних груп. Принцип законності є невідомою складовою принципу верховенства права у сфері публічного адміністрування боротьбою з організованою злочинністю. Він має головне значення для забезпечення того, щоб усі посадові (службові) особи, організації та їх підрозділи, залучені до цих зусиль, діяли виключно в межах встановленого законодавства.

Ключові слова: боротьба, верховенство права, законність, організована злочинність, поняття, попередження, принципи, публічне адміністрування, справедливість, суб'єкти публічного адміністрації.

Marchuk V. V. The principle of the rule of law in the implementation of public administration of the fight against organized crime in Ukraine

Summary

The article clarifies the essence of the specific features of the principle of the rule of law in the implementation of public administration of the fight against organized crime in Ukraine. In summary, the principle of the rule of law in the field of public administration of the fight against organized crime is characterized by the following specific features, along with the general philosophical and legal principles. Subjects of power that carry out public administration must respect and protect rights and freedoms in their efforts to fight organized crime. It is also fair that legislation and law are not always identical, and normative legal acts that violate the inalienable rights and freedoms of a person are illegal and unenforceable. This means that subjects of power, who carry out public administration in the field of combating organized crime, must act carefully to ensure that their actions do not violate the rights and freedoms of individuals. Legislation based on natural law theory is considered to be unquestionably enforceable, and non-compliance is punishable. Entities that carry out public administration must comply with the law and must bear responsibility if they themselves, during the exercise of their official powers, violate the current legislation of Ukraine or inalienable human rights. The principle of justice is a leading component of the principle of the rule of law in the public

administration of the fight against organized crime. It is of primary importance for the objectification of facts when dealing with all subjects of administrative and criminal proceedings, including persons suspected of committing crimes as part of organized criminal groups. The principle of legality is an integral part of the principle of the rule of law in the field of public administration in the fight against organized crime. It is of primary importance to ensure that all officials, organizations and their units involved in these efforts act exclusively within the limits of established legislation.

Key words: concept, justice, legality, organized crime, principles, public administration, Rule of Law, struggle, subjects of public administration.

Список використаних джерел:

1. Теорія держави і права : навчальний посібник / [автори-упорядники : Пихтін М. П., Галуцько В. В., Новіков М. М., Новікова М. М., Онищук О. О.] ; за заг. ред. В. В. Галуцька. Херсон : ХЮІ ХНУВС, 2010. 250 с.
2. Ковальський В. Принцип верховенства права в системі кримінального судочинства. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 1. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/1_2015_Kovalskiy.pdf
3. Максименко О. Особливості захисту потерпілих у кримінальному провадженні. *Юридична газета*. 2022. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravo-ta-proces/osoblivosti-zahistu-poterpilih-u-kriminalnomu-provadhenni.html>
4. Гузела М., Несімко О. Верховенство права в системі засад кримінального провадження. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2020. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/sep/22163/37.pdf>
5. Бородін І. Адміністративно-правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2004. 38 с.
6. Рішення Конституційного Суду України у Справі № 1-33 від 2 листопада 2004 р. за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання). Верховна рада України. 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text>
7. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін. ; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 520 с.